

10. Погорецький М.А., Топорецька З.М. Розслідування зайняття гральним бізнесом: теорія і практика: монографія. К.: Алерта, 2015. 250 с.
11. Головка О.М., Кампов Н.С., Махлинець С.С., Симочко Г.В. Організація готельного господарства: навч. посібник. / за ред. О.М. Головка. К.: Кондор, 2011. 410 с.
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
13. Звіт FATF: Слабкі сторони сектору казино та грального сектору (березень 2009 року). / Азіатсько-тихоокеанська група по боротьбі з відмиванням грошей; Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів. URL: http://www.sdfm.gov.Ua/content/file/Site_docs/2009/8.07.09/c.pdf
14. Кримінологічна віктимологія: навч. посіб. / Є.М. Моїсєєв, О.М. Джужа, В.В. Василевич та ін.; за заг. ред. проф. О.М. Джужі. К.: Атіка, 2006. 352 с.
15. Богатирьов І.Г. Вчення про жертву злочину в кримінологічній науці. Право і суспільство. 2016. № 1. С. 194–197.
16. Литвинов О.М. Віктимізація: фактори, аналіз, заходи протидії: навч. посіб. Х.: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2009. 71 с.
17. Про підготовку до введення Міжнародної статистичної класифікації хвороб Десятого перегляду (МКХ-10): Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18 серпня 1998 р. № 255 / Міністерство охорони здоров'я України. URL: <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=1214>
18. МКХ-10: Клас V. Розлади психіки та поведінки / Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/МКХ-10:_Клас_V._Розлади_психіки_та_поведінки#\(F60-F69\)_Розлади_зрілої_особистості_та_поведінкові_розлади](https://uk.wikipedia.org/wiki/МКХ-10:_Клас_V._Розлади_психіки_та_поведінки#(F60-F69)_Розлади_зрілої_особистості_та_поведінкові_розлади).
19. Аймедов К.В. Патологічна схильність до азартних ігор (клініка, терапія та реабілітація): автореф. дис. ... д-ра мед. наук: 14.01.17. К., 2011. 32 с.
20. Аймедов К.В. Комплексний аналіз біологічних, соціальних та психологічних чинників ризику та антиризиків формування та вираженості патологічної схильності до азартних ігор. Український вісник психоневрології. 2011. Т. 19, вип. 2. С. 86–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uvr_2011_19_2_24.

УДК 343

ВОЛКОВА Т.І.

ВІДМЕЖУВАННЯ ЗЛОЧИНУ «НЕЗАКОННЕ ЗАЙНЯТТЯ РИБНИМ, ЗВІРИНИМ АБО ІНШИМ ВОДНИМ ДОБУВНИМ ПРОМИСЛОМ» ВІД СУМІЖНИХ ЗЛОЧИНІВ

У статті досліджується відмежування злочину «Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом» від суміжних злочинів.

Висловлено позицію щодо аналізу співвідношення статей 248, 249 і 250 КК України. Автором здійснено кваліфікацію дій за ознаками об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта і суб'єктивної сторони цих злочинів.

Ключові слова: злочин, відмежування, порівняння, об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона, рибний, звіриний, водний добувний промисел.

В статье исследуется отграничение преступления «Незаконное занятие рыбным, звериным или другим водным добывающим промыслом» от смежных преступлений.

Высказана позиция относительно соотношения статей 248, 249 и 250 УК Украины. Автором осуществлена квалификация действий по признакам объекта, объективной стороны, субъекта и субъективной стороны указанных преступлений.

© ВОЛКОВА Т.І. – здобувач кафедри кримінального права та процесу (ВНЗ «Національна академія управління»)

Ключевые слова: преступление, разграничение, сравнение, объект, объективная сторона, субъект, субъективная сторона, рыбный, звериный, водный добывающий промысел.

The article investigates a delineation of crime illegal fishing or hunting or any other sea hunting industry from related offenses. Opinion on articles 248, 249 and 250 of the Criminal Code of Ukraine coordination analysis expressed.

The author qualified actions based on the object, the objective side, the subject and the subjective side criteria of these crimes.

Key words: crime, delineation, comparison, object, objective side, subject, subjective side, fishing, hunting or other water drawing industry.

Вступ. Проблема відмежування злочину, передбаченого ст. 249 Кримінального кодексу України (далі – КК України), від суміжних злочинів має важливе теоретичне та прикладне значення. Це свідчить про те, що настала нагальна потреба у з'ясуванні даного підходу в дослідженні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема відмежування злочину, передбаченого ст. 249 КК України від суміжних злочинів, у певній мірі займалися такі вчені, як: С.Б. Гавриш, В.К. Матвійчук, Н.О. Лопашенко, В.А. Клименко, О.О. Дудоров та ін. Проте їх дослідження стосувалися загальних проблем стосовно злочинів проти навколишнього природного середовища.

Постановка завдання. Мета статті полягає у проведенні відмежування злочину «Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водних добувним промислом» від суміжних злочинів.

Основні результати дослідження. Значна кількість питань виникає на практиці у випадках конкуренції кримінально-правових норм, під якою в науці кримінального права розуміють відносини, що виникають у процесі кваліфікації між двома і більше нормами кримінального права, склади яких описують конкретний одиничний злочин [1, с. 94]. У зв'язку із цим перед суб'єктом кваліфікації встає проблема вибору кримінально-правової норми, яка підлягає застосуванню в кожному випадку. Конкуренція виникає в силу причин об'єктивного і суб'єктивного характеру. Зокрема, «існування більшості загальних і спеціальних норм викликано об'єктивною необхідністю дотримання принципів винуватості, справедливості і гуманізму покарання; виявлення особливостей вчинення діяння тощо. «Просторова або територіальна» причина появи конкуренції норм пов'язана з об'єктивною «тривалістю» кримінально-правового відношення в територіальних межах чинності норм різних держав, «часова або хронологічна причина» пояснюється виданням у різний час по одному і тому ж кримінально-правовому відношенню двох або більше норм» [2, с. 127]. Суб'єктивні причини виникнення конкуренції норм пов'язані з недосконалістю законодавчої техніки, нормативними надлишками, введенням поняття без урахування обов'язкового системного його викладу, відсутністю чітко обґрунтованої кримінальної політики, концепції побудови кримінального закону [2, с. 127].

Ураховуючи те, що ми маємо на меті належно дослідити злочини, передбачені ст. 249 КК України, з'ясувати їх ознаки та правильну кваліфікацію під час їх застосування, потрібно провести відмежування їх від суміжних злочинів. У цьому сенсі необхідно з'ясувати, що слід розуміти під суміжними злочинами. Крім того, важливо погодитися з влучним висловлюванням В.М. Кудрявцева, що «залежно від кількості відмежувальних ознак між складами злочинів виділяється три основних варіанти схожості складів злочинів: 1) які не мають між собою жодної спільної ознаки (крім осудності і віку суб'єкта); 2) які мають невелику кількість спільних ознак; 3) які мають всі спільні ознаки, крім однієї» [2, с. 127]. Значну складність становить відмежування третьої групи, саме такі склади злочинів можна відносити до суміжних. З'ясувавши вище причини конкуренції норм, слід акцентувати увагу на тому, що суміжність злочинів необхідно відрізняти від конкуренції норм. Слід звернути увагу на те, «що відмінність між цими категоріями полягає в тому, що суміжні склади відмежовуються між собою за однією чи декількома ознаками, тобто один із суміжних складів злочинів має ознаку, якої немає в іншому складі, але при цьому інший склад має ознаку (або ознаки), відсутню в першому складі злочину, а у випадку конкуренції норм лише один склад злочину має ознаку, яка відсутня в іншому діянні [2, с. 215]. Зазначена точка зору підтримується й іншими фахівцями [3, с. 102].

Сприймаючи це доктринальне розуміння суміжних злочинів, вважаємо за можливе розглянути суміжні злочини з діянням «Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним

добувним промислом». Слід зазначити, що кожен злочин має ряд загальних ознак з іншими злочинами, тому труднощі, що виникають під час кваліфікації, і пояснюються цією обставиною. Із метою правильного встановлення того чи іншого складу злочину необхідно ретельно відмежувати злочин, передбачений ст. 249 КК України, від суміжних злочинів. Зокрема, з ознак злочину «Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом» слід виключити ті з них, які йому непритаманні, постійно поглиблюючи аналіз цієї правової норми на основі дослідження фактичних обставин вчиненого. Саме такий підхід сприятиме відмежуванню злочину, передбаченого ст. 249 КК України, від суміжних діянь. На наше переконання, вдало висловився із цього приводу В.М. Кудрявцев: «По суті справи, весь процес кваліфікації злочину полягає в послідовному відмежуванні кожної ознаки вчиненого діяння від ознак інших, суміжних злочинів. Можна сказати, що розмежування злочинів – зворотний бік кваліфікації» [2, с. 146]. Питання, за якими ознаками слід відрізнити злочин, передбачений ст. 249 КК України, від суміжних злочинів, має не тільки теоретичне, а й важливе практичне значення. На нашу думку, це має відбуватися в послідовному їх відмежуванні за окремими елементами об'єкта й об'єктивної сторони, суб'єкта й суб'єктивної сторони та за ознаками кожного із цих елементів діянь. Користуючись викладеними вище методологічними підходами, проведемо відмежування злочину «Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом» (ч. 2 ст. 249 КК України) («Ті самі діяння, якщо вони вчинені із застосуванням вибухових робіт... іншим способом масового знищення риби, звірів чи інших видів тваринного світу...» [2]) від злочину, передбаченого ст. 250 КК України «Проведення вибухових робіт із порушенням правил охорони рибних запасів або диких водних тварин» [4]. Відмінність у співставлюваних злочинах слід проводити, насамперед, за основним безпосереднім об'єктом цих злочинів. Так, якщо під час проведення вибухових робіт із порушенням правил охорони рибних запасів такими є суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони рибних запасів або диких водних тварин від проведення вибухових робіт із порушенням правил охорони таких природних об'єктів, то стосовно ч. 2 ст. 249 КК України безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, що забезпечують умови з належного у відповідності із чинним законодавством зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом та які слугують запобіганню незаконному заняттю таким промислом [5]. Окрім того, в цьому відмежуванні є певна відмінність за предметом досліджуваних злочинів, оскільки предметом злочину, зазначеним ст. 250 КК України, є рибні запаси або дикі водні тварини, а за ст. 249 КК України є риби різних порід, водні тварини, промислові водні рослини і водорості, які використовуються для виготовлення продукції харчування, добрив, медичних препаратів. Порівняльно-правовий аналіз засвідчує, що предмет злочину, передбаченого ч. 2 ст. 249 КК України, має ширший перелік, а саме що до нього входить промислові водні рослини, водорості, але не входять нерестові ями, як це властиво предмету злочину за ст. 250 КК України.

Відмежування злочинів за об'єктивною стороною. Із метою відмежування злочину, передбаченого ч. 2 ст. 249 КК України, від злочину, описаного ст. 250 КК України, необхідно виявити зміст об'єктивної сторони цих суміжних злочинів. Із цією метою системно згрупуємо і співставимо ознаки об'єктивної сторони, зафіксовані в статтях 250 та ч. 2 ст. 249 КК України. Для ст. 250 КК України характерні такі обов'язкові ознаки об'єктивної сторони цього злочину: 1) дія (проведення вибухових робіт у рибогосподарських водних об'єктах буде в наявності, коли такі роботи проведені): а) в рибогосподарських об'єктах; б) без спеціального на те дозволу; в) за відсутності невідкладних випадків; г) без спеціальних проектів; 2) спосіб вчинення злочину – проведення робіт шляхом вибуху; 3) місце вчинення злочину – рибогосподарські водні об'єкти; 4) засоби вчинення цього злочину – вибухові речовини, вибухові матеріали, вибухові пристрої та засоби ініціювання вибуху. Натомість обов'язковими ознаками для ч. 2 ст. 249 КК України є: дії (цей злочин вчиняється шляхом вибуху); наступна ознака – це спосіб вчинення злочину – шляхом вибуху; знаряддя вчинення злочину – вибухові речовини, матеріали; місце вчинення злочину – водні об'єкти загального і спеціального користування.

Відмежування за суб'єктивною стороною. Злочин, передбачений ч. 2 ст. 250 та ч. 2 ст. 249 КК України, вчиняється з прямим умислом. За суб'єктом злочин, передбачений ч. 2 ст. 249 КК України, є загальним, тобто фізична осудна особа – особа, якій до моменту вчинення злочину виповнилося 16 років. Натомість за ст. 250 КК України суб'єктом є фізична осудна службова особа, відповідальна за правильну організацію і проведення вибухових робіт або керівництво вибуховими роботами. Отже, злочини, передбачені статтями 250 та ч. 2 ст. 249 КК України, мають відмінності: 1) за об'єктами; 2) за предметами; 3) за суб'єктами цих злочинів.

Проведемо також відмежування злочину, передбаченого ст. 249 та ст. 248 КК України. Межу у співставлюваних злочинах слід проводити, насамперед, за основним об'єктом посягання: якщо під час незаконного полювання ним є лише суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони, раціонального використання, відтворення та оздоровлення мисливських диких звірів та птахів, то у випадку незаконного зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом мають місце, як ми вже зазначали, суспільні відносини, що забезпечують умови з належного у відповідності із чинним законодавством зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом [5]. Істотна відмінність є і за предметом порівнюваних злочинів. За ст. 248 КК України предметом злочину є мисливські звірі та птахи, що знаходяться у стані природної волі, а за ст. 249 КК України такими предметами є риби на всіх стадіях розвитку, водні тварини, а також деякі морські рослини.

Відмежування злочинів за об'єктивною стороною. Для визначення ознак об'єктивної сторони незаконного полювання (ст. 248 КК України), які відмежовують його від діяння, передбаченого ст. 249 КК України, необхідно виявити зміст суміжних складів злочинів. Із цією метою випишемо, системно згрупуємо і співставимо ознаки об'єктивної сторони, зафіксовані в диспозиції статей 248 і 249 КК України. У частині 1 ст. 248 КК України зазначено коротке найменування злочину (незаконне полювання) та використаний узагальнюючий термін для позначення об'єктивної сторони злочину – «Порушення правил полювання» (який охоплює заборони, передбачені ст. 20 Закону України «Про мисливське господарство та полювання»). Об'єктивна сторона незаконного полювання характеризується активними діями, які мають місце у визначених об'єктивних умовах: полювання в заборонений час; полювання в недозволених місцях; полювання забороненими знаряддями; полювання забороненими способами (зазначеними наслідками є істотна шкода), а також незаконне полювання в заповідниках або на інших територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або полювання на звірів і птахів або інші види тваринного світу, що занесені до Червоної книги України (ч. 1 ст. 248 КК України), або полювання, вчинене службовою особою з використанням службового становища, або за попередньою змовою групою осіб, або способом масового знищення звірів, птахів чи інших видів тваринного світу, або з використанням транспортних засобів, або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею (ч. 2 ст. 248 КК України) [1]. Що ж стосується ч. 1 ст. 249 КК України, то її назва – «Незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом» [1]. Об'єктивна сторона цього злочину характеризується діями – незаконним промислом, який здійснюється всупереч існуючим правилам: без належного на те дозволу; в заборонений час; у недозволених місцях; із застосуванням заборонених знарядь лову; з перевищенням установлених лімітів; із настанням наслідків – істотної шкоди. Частина 2 ст. 248 КК України передбачає ті ж самі дії, але обтяжені перерахованими ознаками: 1) якщо вони вчинені службовою особою з використанням службового становища; 2) за попередньою змовою групою осіб; 3) способом масового знищення звірів, птахів чи інших видів тваринного світу; 4) з використанням транспортних засобів; 5) особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею. Перша ознака характеризує спеціальний суб'єкт. Друга – описує співучасть. Третя – стосується способу вчинення злочину. Четверта – фіксує засіб вчинення злочину. П'ята – стосується повторності злочинів – рецидиву злочину. На відміну від злочину, передбаченого ч. 2 ст. 248 КК України, діяння, передбачене ч. 2 ст. 249 КК України, має такі кваліфікуючі ознаки: 1) якщо вони вчинені із застосуванням вибухових, отруйних речовин, електроструму (знаряддя злочину); 2) спосіб: масове знищення риби, звірів чи інших видів тваринного світу; 3) особою, раніше судимою за цей злочин.

Аналіз ознак суб'єктивної сторони цих злочинів, передбачених статтями 248 і 249 КК України, свідчить, що ці злочини вчиняються з умисною формою вини. Порівняння за суб'єктом злочинів свідчить, що їх відмінність за суб'єктом можлива лише для ч. 2 цих статей. Якщо для першого складу злочину характерний суб'єкт – особа, що була раніше судимою за незаконне полювання, то в другому – особа, що раніше була засуджена за незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом. Крім того, в ч. 2 ст. 248 КК України виділяється спеціальний суб'єкт – службова особа.

Висновки. Можемо зробити такі висновки:

– відмінність злочину, передбаченого ст. 249 і 250 КК України, полягає в тому, що для ст. 249 КК України об'єктом є суспільні відносини з належного зайняття рибним, звіриним або іншим водним промислом; для ст. 250 КК України – це відносини рибних запасів або диких тварин; для ст. 250 КК України об'єктивна сторона характеризується проведенням вибухових робіт; для ст. 249 КК України – це незаконне добування водних біоресурсів шляхом вибуху; за суб'єк-

том: для ст. 249 КК України – це фізична осудна особа, яка досягла 16 років; для ст. 250 КК України – це службова особа, відповідальна за організацію і проведення вибухових робіт;

– відмінність злочинів, передбачених стст. 248 і 249 КК України: для ст. 248 – це відносно з належного полювання; за предметом – це мисливські звірі і птахи; за об'єктивною стороною тут йдеться про порушення правил полювання; за кваліфікуючими ознаками. Крім того, мають місце істотні відмінності злочину, передбаченого ст. 249 КК України, і злочину проти власності та диверсії.

Список використаних джерел:

1. Корнева Л.С. Некоторые аспекты первоначального этапа расследования незаконной добычи водных животных и растений // Проблемы предварительного следствия и дознания: Сборник научных трудов. Москва: ВНИИ МВД России, 1999. С. 91–98.
2. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений: 2-е изд., перераб. и доп. Москва: «Юрист». 2006. 304 с.
3. Брич Л. Суміжні склади злочинів: поняття і основні ознаки. Підприємництво, господарство і право. 2006. № 6. С. 102–109.
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25. Ст. 131.
5. Волкова Т.І. Безпосередній об'єкт злочину незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом // Юридична наука і практика : пошук правової гармонії : збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної конференції «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 05 жовтня 2017 року. Тези наукових доповідей. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2017. С. 125–126.

УДК 343.2

КОТЕЦЬ Є.А.

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО ТА СПІВРОБІТНИКА ОПЕРАТИВНОГО ПІДРОЗДІЛУ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ОСОБАМИ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬ ВІДПОВІДАЛЬНЕ ТА ОСОБЛИВО ВІДПОВІДАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ

У даній статті розглядаються проблемні питання взаємодії слідчого та співробітника оперативного підрозділу під час виявлення злочинів особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, а також визначено проблемні питання надання матеріалів оперативно-розшукової діяльності до органу досудового розслідування.

Ключові слова: особа, яка займає відповідальне становище, особа, яка займає особливо відповідальне становище, виявлення злочинів, слідчий, співробітник оперативного підрозділу, оперативно-розшукова діяльність.

В данной статье рассматриваются проблемные вопросы взаимодействия следователя и сотрудника оперативного подразделения при выявлении преступлений лицами, занимающими ответственное и особо ответственное положение, а также определены проблемные вопросы предоставления материалов оперативно-розыскной деятельности в орган досудебного расследования.

Ключевые слова: лицо, которое занимает ответственное положение, лицо, занимающее особо ответственное положение, выявление преступлений, следователь, сотрудник оперативного подразделения, оперативно-розыскная деятельность.

© КОТЕЦЬ Є.А. – аспірант кафедри кримінального права, процесу та криміналістики (ВНЗ «Європейський університет»)